

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**“TOSHKENT IRRIGATSIYA VA QISHLOQ XO'JALIGINI
MEXANIZATSIYALASH MUHANDISLARI INSTITUTI”**

MILLIY TADQIQOT UNIVERSITETI

BUXORO TABIIY RESURLARNI BOSHQARISH INSTITUTI

**“QISHLOQ VA SUV XO'JALIGIDA INNOVATSION
TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH
SAMARADORLIGI” MAVZUSIDAGI XALQARO
ILMIY ANJUMAN**

MATERIALLARI TO'PLAMI

**23-24-fevral
2024-yil**

1-TOM

"Qishloq va suv xo'jaligida innovatsion texnologiyalarni qo'llash samaradorligi" // Xalqaro ilmiy konferensiya materiallari to'plami.

["Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish instituti. Mas'ul muharrir q.x.f.d., prof.v.b. M.M.Sarimsaqov] Buxoro: 2024.

Mas'ul muharrir:

Qishloq xo'jaligi fanlari doktori, professor v.b.
Sarimsaqov Maqsudxon Mo'sinovich

Taqrizchilar:

Axmedov Sharif Ro'ziyevich, Jo'rayev Umid Anvarovich,
Jo'rayev Akram Azamat o'g'li, Qurbonova Xurshida Idiyevna,
Safarov Tolib Todjiyevich

Tahrir hay'ati a'zolari:

Inoyatov Ikrom Shaxrillovich, Shodiyev Ne'matjon Sadirovich,
Fazliyev Jamoliddin Sharofiddinovich, Sharifov Firdavs Qobilovich,
Tojiyev Sherzod Mirzoxid o'g'li

Ilmiy to'plam "Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" Milliy tadqiqot universiteti Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish instituti texnik Kengashining 2024 - yil - ____dagi ____ - sonli qarori bilan chop etishga tavsiya etilgan.

© "TIQXMMI" MTU Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish instituti, 2024

O'QUV JARAYONINI DIFFERENTIALLASHTIRISH TUSHUNCHASINING MAZMUNI VA TUZILISHI

Buriboyev Aziz Abdumannonovich

Jizzax politexnika instituti o'qituvchi

boriboyev2020@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'limni differentsiallashtirish kontsepsiyasi nazariy qoidalari, asosiy mazmuni hamda umumiy tamoyillar ta'lim jarayonini yaxlit holda, ular xususiy tamoyillarni qurishda qo'llanma bo'lib xizmat qilishi, muayyan tamoyillar ta'lim mazmunini aniqlashdan tortib, natijalarni aniqlashgacha bo'lgan butun o'quv jarayonini qamrab olishni differentsiallash nuqtai nazaridan tavsiflaydi.

Kalit so'zlar: *Differentsial ta'lim, kontsepsiya, didaktik tamoyillar, ta'lim.*

Abstract: This article describes the theoretical rules of the concept of educational differentiation, the main content and general principles in terms of differentiating the entire educational process, in which the educational process is integrated, they serve as a guide in the construction of private principles, specific principles from determining the content of education to determining the results.

Keywords: *Differential education, concept, didactic principles, education.*

KIRISH

Hozirgi vaqtda oliy ta'lim muassasalari o'qituvchilari o'z talabalarining turli xil ta'lim ehtiyojlarini qondirish muammosiga duch kelmoqdalar. Talabalarning ilm olish darajalari bir-biriga o'xshamaydi va ularning qobiliyatlari ham turli xildir. Ushbu xilma-xillikni samarali hal qilish uchun talabalar tabaqalashtirilgan (differentsiallashgan) o'qitish usullaridan foydalanishi maqsadga muvofiqdir. Differentsial ta'lim - bu o'qitish strategiyalari va mazmunini individual holda talabalarning ehtiyojlarini qondirish uchun moslashtiradigan yondashuv bo'lib, barcha talabalar o'z bilimlari darajasida muvaffaqiyatga erishishlarini ta'minlaydi. Ushbu maqolada tabaqalashtirilgan o'qitish usullari tushunchasi, uning afzalliklari va uni samarali amalga oshirishning ba'zi strategiyalari o'rganilgan.

Differentsial ta'lim, ko'pincha tabaqalashtirilgan o'qitish usullari deb ataladi, bu alohida talabalarning o'ziga xos fazilatlarini va ehtiyojlarini tan oladigan pedagogik yondashuvdir. U talabalarning turlicha va turli sur'atlarda fanni o'rganish tamoyiliga asoslanadi. Talabalarning barchasiga bir xil yondashuvni qo'llash o'rniga, har bir talabalarni jalb qilish va qiyinchilik tug'dirishni maqsad qilib, ushbu farqlarni hisobga olgan holda o'qitishni

moslashtiradilar.[1]

USLUBLAR

Ta'limni differentsiallashtirish kontsepsiyasini ishlab chiqishda biz ma'lum bir uslubiy apparatga tayanamiz, bu bizga kontsepsiyaning konturlarini belgilashga, uning tarkibiy elementlarini, tuzilishini, tarkibiy qismlarning mavjud o'zaro bog'liqligini aniqlashga imkon beradi.

Kontsepsiyaning nazariy qoidalari ikki guruhga bo'linadi.

Birinchi guruh - boshlang'ich nazariy pozitsiyalar - falsafiy, sotsiologik, psixologik, pedagogik g'oyalar. Bu bizning tadqiqotimizga asos bo'lgan g'oyalardir. Ushbu nazariy pozitsiyalar fanda ma'lum, biz ularni faqat muammo bo'yicha nazariy bilimlarning butun majmuasidan tanlaymiz. Ushbu qoidalar turli pozitsiyalardan differentsiallash hodisasini tahlil qilishga yordam beradi.

Ikkinchi guruh - tadqiqotda shakllantirilgan va kontsepsiya apparati bilan birgalikda kontsepsiyaning o'zagini tashkil etuvchi nazariy qoidalar. Ushbu nazariy qoidalarni biz o'quv jarayonini differentsiallashtirishning didaktik tamoyillari deb ataymiz.

Umumiy tamoyillar ta'lim jarayonini yaxlit holda differentsiatsiyalash nuqtai nazaridan tavsiflaydi. Ular xususiy tamoyillarni qurishda qo'llanma bo'lib xizmat qiladi, ularga singib ketadi va ularda aks etadi. Muayyan tamoyillar ta'lim mazmunini aniqlashdan tortib, natijalarni aniqlashgacha bo'lgan butun o'quv jarayonini qamrab oladi, lekin printsiplarning har bir guruhi o'quv jarayonining muayyan bo'g'ini bilan bog'liq.

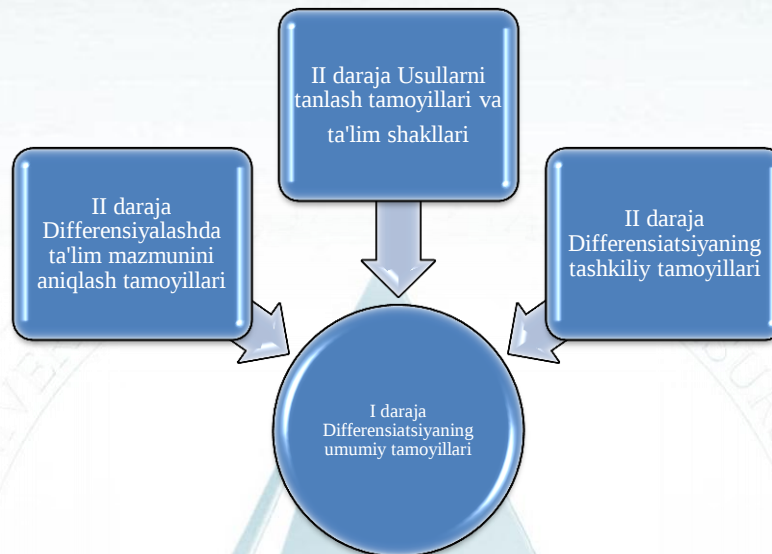
NATIJALAR VA MUNOZARALAR

Didaktikada ma'lumki, o'quv jarayoni mazmunan ham jarayon tomonlarini ham o'z ichiga oladi va o'qitishning metodlari, usullari, shakllari va texnologiyalarini amalga oshirish bilan cheklanmaydi. Ta'limning maqsadi, mazmuni, natijasi o'quv jarayonining kontsepsiyasiga haqiqiy protsessual komponentlar bilan bir qatorda kiradi, shuning uchun umumiy va xususiy tamoyillar ta'limning maqsadi va mazmunini farqlash, tabaqalashtirilgan ta'limning tashkiliy tomoni va differentsiatsiya samaradorligini baholash, ta'lim usullari va shakllarini tanlash nuqtai nazaridan belgilaydi.

Konsepsiyadagi alohida tamoyillar ta'lim mazmunini tanlashda didaktik asoslar shaklida ifodalanadi; differentsiatsiya sharoitida o'qitish usullari, shakllari, texnologiyalarini tanlashni belgilovchi omillar; maktabda tabaqalashtirilgan ta'limni tashkil etishga qo'yiladigan talablar. Umumiy tamoyillar ta'limni differentsiallashtirishning qiymat jihatlari bilan birgalikda

tabaqalashtirilgan o'qitishning maqsadlari va ko'rsatkichlarini aniqlash imkonini beradi.

Kontseptsionining asosiy mazmuni ikki darajada ochiladi:

Shuni ta'kidlash kerakki, ishlab chiqilgan printsiplar (ham umumiy, ham xususiy) ta'lim jarayonini differentsiallashtirish nuqtai nazaridan belgilaydigan tartibga soluvchidir, ammo ular zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda (moddiy, moddiy-texnikaviy ta'minot, kadrlar, uslubiy qiyinchiliklar tufayli) ta'lim muassasalarida to'liq amalga oshirilmasligi mumkin, ammo ular o'quv jarayonini rivojlantirish yo'nalishini belgilaydilar.

Bu tamoyillar differentsiatsiya sohasida mavjud faktik materiallarni nazariy tahlil qilish jarayonida shakllantirildi. Bu tamoyillar mantiqiy mulohazalar, mavhum xulosalar natijasi bo'lib, ta'lim jarayonining modelini differentsiatsiya sharoitida tahlil qiladi va tavsiflaydi. Differentsial ta'lim jarayonini modellashtirib, biz pedagogik voqelikning real sharoitlaridan mavhumlashtiramiz, jumladan, ma'lum maktab, aniq o'qituvchi, o'zlarining psixologik va pedagogik xususiyatlari bilan aniq talabalar. Bir qator hollarda biz differentsiatsiya hodisasini bir butun sifatida ko'rib chiqib, differentsiatsiyaning o'ziga xos shaklidan ham abstrakt qilamiz.

Keling, tabaqalashtirilgan ta'lim tushunchasini nazariy bilimlarning qaysi turiga kiritish mumkinligini ko'rib chiqaylik. Fan metodologiyasida tavsifiy va deduktiv nazariy tizimlar farqlanadi. Tasviriyl nazariyaning xarakterli belgilarini ko'rib chiqish shuni ko'rsatadiki, differentsiatsiya tushunchasini tavsiflovchi nazariy bilimlar guruhiga ham kiritish mumkin. Bu ob'ektlarning ma'lum bir guruhining bevosita tavsifi empirik asosning kengligi bilan tavsiflanadi. Nazariy

bilimning o'zi, eng avvalo, u bilan bog'liq faktlarni tartibga solish muammosini hal qiladi, unda tuzilgan qoidalar empirik materialning umumlashtirilishini ifodalaydi. Kontseptsiya didaktikaning maxsus terminologiyasidan foydalangan holda tabiiy tilda tuzilgan. Ushbu kontseptsiyadagi yangi bilimlar differentsiatsiyaning yangi, ilgari noma'lum bo'lgan shakllarini, tabaqalashtirilgan ta'limning yangi, o'ta samarali texnologiyalarini ishlab chiqish bilan birgalikda, yangi bilimlar mavjud empirik materialni chuqur tahlil qilishni, nazariy umumlashtirishni va zamonaviy sharoit va ehtiyojlarga javob beradigan farqlash modelini qurishni ta'minlaydi.

Pedagogikada yangi nazariy bilimlarning mohiyati haqidagi savolni hisobga olgan holda, olimlar nazariy umumlashtirishning ikki turini ajratadilar: ilgari pedagogikada o'rganilmagan mutlaqo yangi ob'ektlar haqidagi bilimlar, taniqli pedagogik hodisaga yangi, mutlaqo kutilmagan yondashuvlar, shuningdek olingan bilimlar. umumlashtirish, mavhumlashtirish, rasmiylashtirish, pedagogik fan va amaliyot materiallarida mavjud bo'lgan narsalarni nazariy tushunish. Asosan tavsiflovchi, tizimlashtiruvchi, tushuntirish funktsiyalarini bajaradigan va kamroq darajada bashoratli, ilmiy bilimlar rivojlanishining yevolyutsion yo'lining bosqichi bo'lgan bunday bilimlar, shunga qaramay, pedagogik tushunchalarda keskin inqilobiy sakrash uchun zarur bo'g'in, asos bo'lishi mumkin.

Ta'limga shaxsga yo'naltirilgan yondashuv ta'limni insonparvarlashtirishning yeng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv o'qituvchi faoliyatini talabning shaxsiy xususiyatlarini ochib berish va rivojlantirish, talabning ta'limga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish, o'zini o'zi anglashning mumkin bo'lgan usullari va ularni anglash uchun sharoit yaratishga yo'naltiradi.

XULOSA

Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, ta'lim mazmunini tanlash va tabaqalashtirilgan ta'lim shakllari, usullari, texnologiyalarini tanlashni belgilaydigan differentsiatsiyaning alohida tamoyillarini ko'rib chiqishda biz didaktika laboratoriyasida ishlab chiqilgan ta'lim mazmuni kontseptsiyasining nazariy qoidalariga tayanamiz ta'lim nazariyasi va pedagogika institutlari va didaktikada ta'lim usullari va shakllarini tasniflash, shuningdek zamonaviy pedagogik texnologiyalar tushunchalari to'g'risida g'oyalar mavjud. Demak, tabaqalashtirilgan ta'lim tushunchasi mazmunida "ta'limni differentsiallashtirish", "differentsiallashtirilgan ta'lim", "ta'limni individuallashtirish", "ta'limning o'zgaruvchanligi", nazariy tushuntirishni talab

qiluvchi empirik materialdir.

Nazariy tahlil jarayonida shakllantirilgan ikkinchi guruh tamoyillari o'quv jarayonini differensiallashtirish konsepsiyasining asosiy mazmunini tashkil yetadi. Bu tamoyillar guruhi differensiatsiya sharoitida yaxlit o'quv jarayonini tavsiflovchi umumiy tamoyillarni ham, tabaqalashtirilgan ta'lim jarayonining ma'lum bir bo'g'ini bilan bog'liq shaxsiy tamoyillarni ham o'z ichiga oladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ковалева Т.М. Школа — лаборатория. — Москва — Воронеж: Институт практической психологии, НПО «МОДЭК», 1998. — 123 с.
2. Осмоловская И. М. Дидактические принципы дифференциации процесса обучения в общеобразовательной школе: Дис.Пед.Наук.- Москва - 2002—32 ст.
3. Шевякова К.В. Методика обучения физике в старших классах средней школы с учетом уровневой дифференциации: Автореф. ... дис. канд. пед. наук. - М., 1997. - 16 с.
4. Прокопишина Н.А. Технология сотрудничества как педагогическая стратегия активного. обучения / Метод. пособие. — Новочеркасск: Новочеркасский ГПИ, 2005. — 32 с
5. Бўрибоев А. А. Профессионал таълимда “Нефт ва уни кайта ишлаш” мавзусини ўқитишда интерактив методлардан фойдаланиш методологияси //Scientific progress. — 2021. — Т. 1. — №. 5.
6. Бўрибоев А. А. Олий таълим тизимидаги ўқув фаолиятини ташкил этишда мустақил ишларнинг роли //Science and Education. — 2021. — Т. 2. — №. 11. — С. 1051-1055.
7. Бўрибоев А. А. Кимё фанидан мустақил ишларни ташкил қилишда кўп танловли тест топшириқларидан фойдаланиш //Science and Education. — 2022. — Т. 3. — №. 1. — С. 875-880.
8. Bo'riboev A. A., Xakberdiyev S. M. Kimyo fanini o'qitishda individual va differentsial yondashuv //Science and Education. — 2022. — Т. 3. — №. 3. — С. 348-351.
9. Бўрибоев А. А., Хакбердиев Ш. М. Олий таълим муассасаларида кимёвий лаборатория машғулотларини такомиллаштиришнинг ўрни //Science and Education. — 2022. — Т. 3. — №. 3. — С. 352-355.
10. Irsalievich G. Y. et al. CRYSTAL AND MOLECULAR STRUCTURE OF THE U (VI) DIOXOCOMPLEX WITH BENZOYLHYDROZONE OF SALICYLIC ALDEHYDE //MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH. — 2022. — Т. 1. — №. 11. —

YOSH BASKETBOL VA STRITBOLCHILARNING MASHG'ULOTLARI DAVOMIDA JISMONIY TAYYORGARLIGI DARAJASINI O'ZGARISHI.....	326
<i>Abdualimov Rufat Uchqun o'g'li.....</i>	<i>326</i>
BASKETBOL VA STRITBOL BILAN SHUG'ULLANUVCHILARNING JISMONIY TARBIYALASHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA.....	331
<i>Abdualimov Rufat Uchqun o'g'li.....</i>	<i>331</i>
KASBIY KOMPETENSIYA VA PEDAGOGNING KASBIY KOMPETENTLIGI	334
<i>Nosirov Bunyodjon G'offorali o'g'li</i>	<i>334</i>
O'QUV JARAYONINI DIFFERENTSIALLASHTIRISH TUSHUNCHASINING MAZMUNI VA TUZILISHI	342
<i>Buriboyev Aziz Abdumannonovich</i>	<i>342</i>
FUTBOLGA O'RGATISH VA SHUG'ULLANTIRISH VOSITALARI.....	348
<i>Choriyev Dilshod Ismat o'g'li</i>	<i>348</i>
MALAKALI FUTBOLCHILARNING JAMOADAGI HIMOYA VA HUYUM HARAKATLARIDAGI VAZIFALARI	358
<i>Choriyev Dilshod Ismat o'g'li</i>	<i>358</i>
DIRECTING HIGHER EDUCATION STUDENTS TO LEARN ARTISTIC VALUES.....	365
<i>Esonov Olimjon.....</i>	<i>365</i>
TEXNIKA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA UMUMKASBIY VA IXTISOSLIK FANLARNI O'QITISHNI MODELLASHTIRISH MUAMMOLARI.....	369
<i>Inoyatov Ikrom Shaxrilloevich.....</i>	<i>369</i>
<i>Zaripov Firdavs Faxriddinovich</i>	<i>369</i>
BO'LAJAK ENERGETIK MUHANDISLARDA KREATIVLIKNI SHAKLLANTIRISH MAZMUNI VA USULLARI.	375
<i>Jumayev Axrom Asror o'g'li</i>	<i>375</i>
<i>Ramazonov Bexruzjon Sherali o'g'li</i>	<i>375</i>
MAXSUS FANLARNI PEDAGOGIK INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI.....	381
<i>Mirzoyev Dilshod Po'lotovich.....</i>	<i>381</i>
<i>Ergashev Ma'mur Muxtor o'g'li</i>	<i>381</i>
QISHLOQ VA SUV XO'JALIGIDA ELEKTR ENERGIYA TA'MINOTI KADRLARINI TAYYORLASHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING O'RNI	388
<i>Nurov Xomid Ibroximovich</i>	<i>388</i>
<i>Baxtiyorov Islomjon Ixtiyor o'g'li</i>	<i>388</i>
JADID MAKTABLARINING TARIXI VA JADIDLARNING O'ZBEK PEDAGOGIKASIGA QO'SHGAN HISSASI.	396
<i>Qabulov Sahob Abduqahharovich.....</i>	<i>396</i>
TA'LIM JARAYONIDA EKOLOGIK KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH	406